Floraväktarna i Skåne Rapporterar

Dvärgjohannesört i Skåne

Kjell-Arne Olsson & Charlotte Wigermo

Fig.1. Lokal för dvärgjohannesört i Stenshuvuds nationalpark. På samma plats växer även en annan raritet, nämligen smultronfingerört *Potentilla sterilis*. Foto: K.-A. Olsson.

En grusig industritomt i Guaöv, en igenväxande skogsväg i Ivetofta, en stig på en ljunghed i Maglehem, en torr betad backe i Degeberga … Det är de ställen där jag (KAO) lyckats hitta dvärgjohannesört *Hypericum humifusum*. Ja, man får nog vara nöjd om man kan finna dvärgjohannesört en gång per decennium. Liten och nedliggande är det när den blommar som den är lättast att få ögonen på. Då lyser de klargula blommorna som små solar på marken.

I Sverige är dvärgjohannesört bara känd från våra södra kusttrakter från Bohuslän till norra Kalmar län och rödlistad som Starkt hotad (EN) på vår nationella hotlista. Flest lokaler har den i Skåne och Blekinge, medan den i övrigt endast är känd från någon enstaka lokal. I Danmark är den spridd över större delen av landet och betrakta inte som någon hotad art. I Norge är den endast känd från en enda lokal. Dvärgjohannesört har sin huvudutbredning i västra och centrala Europa (karta 1).

Dvärgjohannesört växer gärna på fuktig, eller tidvis fuktig, kalkfattig grusmark med ett stört vegetationstäcke, sällan på mera humus- och näringsrika ställen. Växtplatserna är oftast starkt kulturpåverkade och kan ugöras av åkerträdor, vägkanter och grustag där den uppträder som pionjärväxt. Körspår och stigar på betesmarker, åkerkanter samt ruderatmarker är andra biotoper där dvärjohannesört kan förekomma.

Under inventeringen för Projekt Skånes flora (1989–2005) noterades dvärgjohannesört från 38 rutor (3 %) á 2,5 × 2,5 km. 2015 – 2017 återinventerade floraväktarna i Skåne arten.

Dvärgjohannesört *Hypericum humifosum*

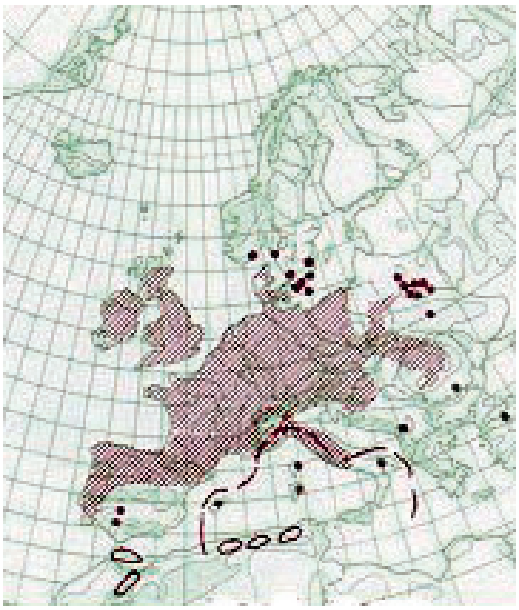
Beskrivning. Dvärgjohannesört är en lågväxt, ofta nedliggande ört med små gula blommor. De nedliggande till uppstigande stjälkarna är tunna med två smala lister. Bladen är omvänt äggrunda, upp till en centimeter långa, och har svarta körtlar i kanterna. Dvärgjohannesört blommar från juni till september, de blekgula kronbladen är korta, bara något längre än foderbladen, och såväl foder som kronblad är kantade av svarta körtlar.

Dvärgjohannesört är den minsta och spädaste av de svenska arterna i släktet johannesörter (*Hypericum*) och den enda som har mer eller mindre nedliggande stjälkar. Alla de andra arterna har upprätta stjälkar.

Utbredning. Dvärgjohannesört är sällsynt och förekommer i Sydsverige på gräshedar och sandiga åkrar. **Första fynduppgift** är från Skåne, mellan Ystad och Trelleborg, och publicerades av Linné år 1755 (Nordstedt 1920).

Etymologi. Artnamnet *humifusum* kommer av latinets humus (jord, mull) och *fundere* (sprida ut). Namnet betyder 'utbredd på marken' och syftar på den nedliggande stjälken.

Ur: Anderberg, A. & Anderberg, A.-L., 2007. Den virtuella floran. >http://linnaeus.nrm.se/flora/welcome.html<. Naturhistoriska Riksmuseet.

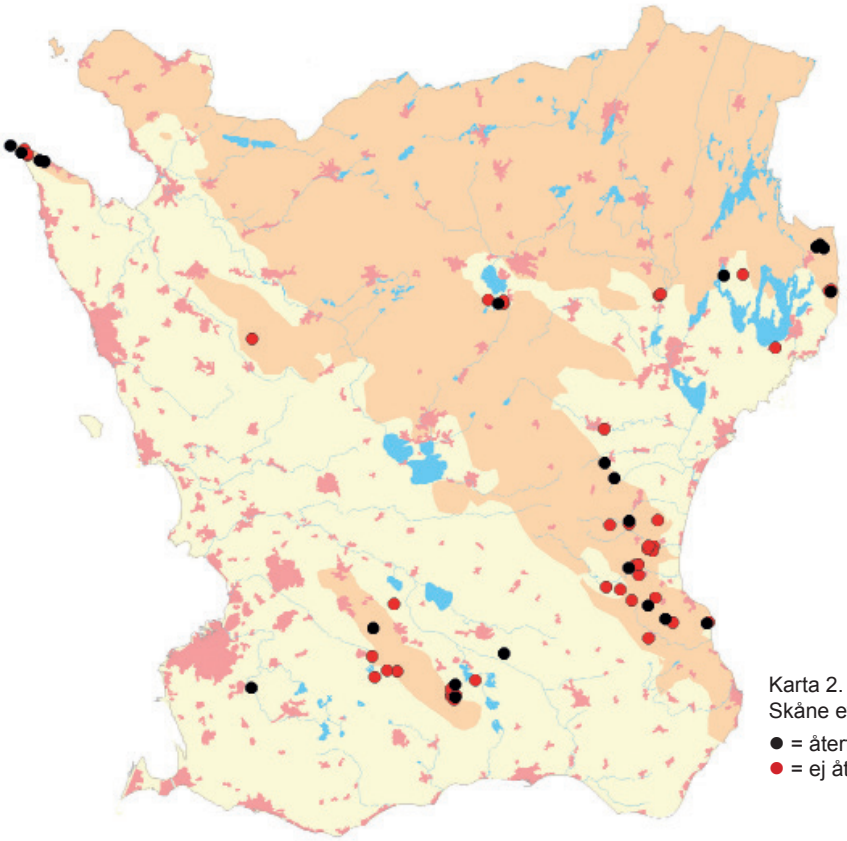
Karta 1. Den totala utbredningen av dvärgjohannesört enligt Fries & Hultén (1986)

Fig. 2. Dvärgjohannesört. Foto: Åke Svensson.

Då besöktes 64 lokaler och dvärgjohannesört återfanns på endast 22 av dessa. Den uppträder oftast mycket sparsamt på sina lokaler. På 15 lokaler kunde mindre än 10 plantor räknas in. De individrikaste växtplatserna var 200 m öster om Hultagården i Näsum (30 ex.), 550 m väster om Oppmanna kyrka i Oppmanna (40 ex.), 850 m ostnordost om Tågra i Sövde (64 ex.) och 300 m sydväst om Romelestugan i Bonderup (104 ex.). Sammanlagt sågs inte mer än 349 plantor av dvärgjohannesört under återinventeringen. Även om den ofta uppträder tillfälligt på sina lokaler, tycks den kraftiga tillbakagången fortsätta.

Dvärjohannesört är en liten, konkurrenssvag växt som förefaller obeständig på sina växtplatser som oftast utgörs av platser där marken störts genom mänsklig arktivitet. Om denna störning upphör och lokalen växer igen försvinner arten. Detsamma gäller om hävden upphör på de betesmarker där dvärgjohannes-

Karta 2. Dvärgjohannesört i Skåne efter 1988.
● = återfunnen 2015–2017.
● = ej återfunnen 2015–2017.

ört växer. På brukad åkermark är ogräsbekämpning, höga gödselgivor och tätvuxna gröder allvarliga hot mot den. Ändrat trädesbruk och plantering av f.d. åkrar har missgynnat dvärgjohannesört och fått den att försvinna från en del lokaler där den tidigare varit talrik.

Kvarvarande lokaler för dvärgjohannesört får inte tillåtas att växa igen. Fortsatt hävd av de lokaler som finns på betesmarker och en viss markstörning på vägkants- och ruderatlokaler är nödvändig. I Skåne växer dvärgjohannesört i flera naturreservat och i Stenshuvud nationalpark. På dessa platser är det viktigt att skötseln anpassas så att den gynnar denna art. När dvärgjohannesört uppträder på åkrar är det angeläget att åtminstone en kantzon undantas från ogräsbekämpning och alltför kraftig gödsling.

